

#RSABUDGET2022

TSHEDIMOŠO

KE ENG PEAKANYO YA DITŠHELETE?

Ngwaga le ngwaga ka kgwedi ya Dibokwane, Letona la ditšhelete le tsebiša setšhaba ka peakanyo ya ditšhelete tša naga, mo a begago tšhepidošo ya mašelang a mmušo, lekgetho le leano la kadimo ya ditšhelete mengwageng ye meraro ye e latelago. Peakanyo yeo ya naga e ahloganya mašelang magareng ga mafapha a magolo a naga, diporofense le bo-masepala.

PEAKANYO YA MAŠELEM E RULAGANYWA JWANG?

1. Lefapha le fana ka tshedimošo ya go bontšha, ka mokgwa wo peakanyo ya ditšhelete e nyakegago.
2. Mafapha a mmušo a etiša pele mananeo a bohlokwa le go hlama melao ya tšhomišo ya ditšhelete le maikano a go fana ka ditirelo
3. Ditšhišinyo tša mašelang di romelwa Lefapha la ditšhelete gomme tša rerišwana
4. Ditšhišinyo tša kabo ya ditšhelete di ahlahlwa ke dikomiti tša mafapha

a Balaodi-Kakaretšo

5. Dikeletšo tša ditšhelete di dirwa go Komiti ya Matona
6. Polelo ya Leano la Ditšhelete ya Gare Ga Nako efa sešupo sa ditšhelete tše di tlogo
7. Sepheho sa mafelelo sa dikabo tša ditšhelete se dirwa ke Kabinete
8. Dingwalwa tša ditšhelete di a beakanywa

9. Lenaneo la ditšhelete le a phatlalatšwa

10. Palamente e rerišana le go amogela peakanyo ya ditšhelete
11. E romelwa go Mopresidente go phara setlankana sa gore e be molao

 MOKGWA WA GO LEKANELA GO KAONAFATŠA MORUO WA NAGA

Mmušo o okeditše ka pela tšhomišo ya ditšhelete go dinyakwa tša setšhaba mengwageng ye mebedi ye e fitilego go šireletša ma-Afrika Borwa - kudukudu malapa a bahloki.

Tšhomišo ya ditšhelete go tša maphelo, thuto, madulo, mphiwafela, dinamelwa, mešomo le ditirelo tša bo-masepala di okeditšwe go tloga dipresenteng tše 58.2 go fihla tše 59.5 tša ditšhelete magareng ga ngwaga wa 2019/20 le 2021/22.

Tekano ye e ka fihlago seripagare sa Ma-Afrika Borwa ka moka e hwetša mphiwafela wo o rilego gotšwa mmušong. Ka sebaka se, boemo bja naga bja tša boiphedišo ga bo kaonafale ka pela gore batho ba hwetše mešomo, e lego sego se mpefatšago go se lekalekane le bohloki.

Kabo e leka go leka-lekanya lekgetho le tšhomišo ya tšhelete.

Mmušo kgale o šomiša tšhelete e ntšhi go feta ye e tsenago, gomme seo se dirile gore ditšhelete tša setšhaba e be tše di fokotšego. Go se lekalekane go swanetše go lokišwa. Go hlolega go dira bjalo, go tla dira gore mmušo o ye go adimiša tšhelete ye ntšhi go patelela ditirelo.

Sekoloto sa setšhaba bjale se hlatlogetše go R4.35 trilione. Go ranta ye nngwe le ye nngwe yeo e kgoboketšwago ka lekgetho, disente tše 17 di šomišwa go patela ditswala tša sekoloto se – tšhelete yeo e ka šomišwago bokaone go hlola mešomo, go kaonafatša thuto le go aga dipetlele. Ge molato wo o sa fokotšwe, se seka re lebiša mathateng a magolo a moruo le ditšhelete.

Nakong ya go lekana le mengwaga ye mebedi, Afrika Borwa e be e lwantšhana le bolwetši bja

COVID-19 le go phuhlama ga moruo. Mmušo o beile pele go phološa maphelo, mekgwa ya boiphedišo, le go thuša bahloki ba ma-Afrika Borwa, ebile o leka go lokiša seemo sa ditšhelete tša setšhaba nakong ya go phuhlama go šoro ga moruo mo mengwageng ye mentšhi. Ka ge kgoboketšo ya lekgetho e bile ye kaone go feta ka moo go bego go lebeletšwe ngwageng wo, mmušo o kgona go thekga mananeo a tšhoganetšo ka ditšhelete. Efela, go lebeletšwe gore bontšhi bja kaonefalo ya lekgetho e tla ba bja nakwana. Ge moruo wa naga o ka gola ka pela, letseno le tla kaonafala. Seo se tla thuša mmušo go tswalela sekgoba sa magareng ga letseno le tšhomišo ya ditšhelete, le gore sekoloto se seke sa okotšega go ya pele.

Kabo e fana ka ditšhelete tša nakwana, kudu tša mphiwafela,

go hlola mešomo le go tšwela pele le go lwantšhana le COVID-19 go lefapa la maphelo. Gape, mmušo o tlo tšweletša pele leano la mengwaga ye latelago ka go fokotša tlhalelo ya ditšhelete le go emiša go gola ga dikoloto. Kabo ya ngwaga wa 2022 e oketša R350 ya COVID-19 ka kgwedi sebaka sa dikgwedi tše 12. Efeela go oketša thušo go feta Hlakola 2023, go tla hloka go tsamaišana le mothopo wa ditšhelete wo o ka se feleng, se sera gore lekgetho le oketšwe, goba go fokotšwe mašelang a ditirelo tša setšhaba. Mmušo o šomana le melao le mabaka a bohlokwa a mphiwafela wa goya-goile, le go netefatša gore mabaka a ditšhelete a ka kgonega naa. Ditsebišo tše di lebanego di tla dirwa Polelong ya Leano la Dikabo la Nako ya Magareng ga ngwaga wa 2022 (MTBPS).

MOLAETŠA GOTŠWA GO LETONA

Molao wa tša matlotlo – wo elego karolo ya maikarabelo a Lefapha la ditšhelete – ke enngwe ya didirišwa tše bohlokwa tše di leng gona go efoša boima bja bohloki, tlhokego ya mešomo le goselekalekane go go mpefaditšwego ke leuba la COVID-19.

Peakanyo ya mašelang a ngwaga wa 2022 e leka go godiša moruo, go tsepamiša tša matlotlo, le go tliša tšhireletšo ya bahloki bao ba kwešitšwego bohloko kudu ke ditlamorago tša leuba.

Tsela ya matlotlo yeo re e kgethilego e akaretša go okobatša sekoloto le go fokotša tlhalelo ya mašelang. Re ikemišitše go hwetša tsela ya go tšwetša pele ka thušo ya mašelang a nakwana go šireletša ba kobo dimagetleng.

Gotlaleletša seo, re tšea magato go thuša moruo gore o golele go ya pele ka go hlola maemo a a loketšego dipeeletšo, go matlafatša bokgoni bja mmušo go hloheletša moruo, gomme re netefatša gore mašelang a mmušo a šomišwa gabotse le ka boikarabelo.

Wo, ga se mošomo o bobebe. Go hlokega gore re dire dikgetho tša maemo a godimo. Go nyakega gore re tšee maatla a borêna le kgotlelelo bjwale ka batho bao ba hlwago ba lwantšhana le mathata.

Mengwaga e mebedi ye e fitilego, esale leuba le re aparela ka 2020, re tšere magato go lwantšha le go fenyathata a re kopaneng le ona. Gannyane-gannyane, kgatoka-kgato, re a atlega go aga leswa moruo wa naga.

GO KGONTHIŠIŠA MORUO WA GO KGWAHLA LE GO SWARELELA

Leuba le amile mmara ya mešomo go go šoro, gomme mešomo e dimilione tše 2.1 e lahlegile kotareng ya mathomo ya ngwaga wa 2020.

Go na le kotsi ya gore mešomo e ka seke ya bowa. Go phulega ga dintwa profenseng ya KwaZulu-Natal le seripa se sengwe sa Gauteng di amile moruo gampe tša fediša le mešomo. Leano la mmušo la tsošološo le tla šetša go hlola mešomo le go thuša ka mašelang. Se se akaretša go neelana ka mananeo a mešomo ya setšhaba le ditlhohletšo tša lekgetho. Gape, mmušo o dira diphetogo tša kagolefsa go tliša bokgoni bjo bontšhi moruong le go dira gore go be bonolo go dira kgwebo. Koketšo ya mešomo, le koketšego ya batho ba maemo a magareng, di tla godiša meputso le tirišo ya tšhelete ge nako e dutše e eya.

Mmuso o gatetše pele ka kagolefsa ye e hlalositšweng ka go 2021 MTBPS. Mohlala, Kgoro ya Temo, Mpshafatšo ya Naga le Tšwelopele ya Mafelo a Magaeng e fane ka diheketara tše 200 000 tša naga go dihlopha tše di etišitšwego pele, go thekga tlhologo ya mešomo le borakgwebo potlana. Diprojeke tša meago tše masome-hlano-hlano tša theko ya dibilione tše R595, di etišitšwe pele go swana le diprojeke tša mohlagase le meetse go kgona

go kaonafatša matla a moruo gore o gole ka pela.

Lefapha la Ditšhelete le akanya gore moruo o tla gola ka diperesente tše 2.1 ngwageng wa 2022, ka pela go feta ka mo re bego re lebeletše. Lega go le bjalo, ditlamorago tše di feleletšego tša leuba ga di tsebje gabotse, kudukudu tahlegelong ya mešomo le go tiego ya dipeeletšo tša mašelang. Maano a mmušo a mpshafatšo a bohlokwa go boetša dipeeletšo, kgolo ya moruo le mešomo.

TŠHOMIŠO YA DITŠHELETE GO TŠA MEAGO GO GODIŠA DIPEELETŠO LE KGOLO YA MORUO

Diprojeke tša maleba tša meago di ka hloheletša tlhologo ya mešomo, tša fokotša bohloki, tša thekga kgolo ye e tiilego ya moruo. Mmušo o šomišana le borakgwebo le mekgatlo e mengwe go beeletša go tša meago.

Go mengwageng e meraro yeo e tlogo, tšhomišo ya ditšhelete tša mmušo e tlogo dibilione tše R812.5. Go lebeletšwe gore diprofense di tla

šomiša dibilione tše R194.4 mola ya bo-masepala e le dibilione tše R194.3. Go lebeletšwe gore dintlo tša setšhaba tša go agwa ka thušo ya mašelang a go mpshafatša madulo diprofenseng di tla lekana dibilione

“Mo mengwageng e meraro ye e latelago, mmušo o tla oketša maatla a go fehla mohlagase, wa kaonafatša le go oketša kgokagano ya dinamelwa, wa kaonafatša ditirelo tša tshepedišo tša ditšhila le meetse”

tše R44.3. Dintlo tše di tla fetišetšwa go beng ba tšona. Mo mengwageng ye meraro ye e latelago, mmušo o tla oketša maatla o go fehla mohlagase, wa kaonafatša le go oketša kgokagano ya dinamelwa, wa kaonafatša ditirelo tša tshepedišo ya ditšhila le meetse, gape wa tšwela pele ka go hlokomela le go kaonafatša meago ya maphelo le ya thuto.

TŠHOMIŠO YA TŠHELETE GO TŠA MAPHELO GO LWANTŠHANA LE COVID-19

Afrika Borwa e bone maphoto a mane a leuba la COVID-19, batho ba ba lekanago dimilione tše 3.6 ba ile ba swarwa ke bolwetši bjo gomme 95 000 ba be ba šetše ba hlokoletše ka Pherekong 2022.

Go phatlalatšwa ga moento wa COVID-19 go bohlokwa kudu ka gore go tlo thuša ka go laola bolwetši bjo. Mašelang a lekanago dibilione tše R3 di abetšwe go reka le go sepeditša meento ya tlaleletšo ya COVID-19 go tloga ka Mopitlo 2022 go fihla go Hlakola 2023. Mengwageng e meraro e tlogo, diporofense di tlo fiwa dimilione tše R15.6 go lwantšha lona leuba la COVID-19 le go thuša ka tše dingwe tša dinyakwa tše di hlokegago.

MAGATO A MOPRESIDENTE A TLHOLO YA MEŠOMO

Magato a mopresidente a go hlola mešomo a hlomilwe ka Diphlane 2020 e le karolo ya tharollo ya leuba la COVID-19.

Ga bjale, magato a a kgonne go thuša batho ba go feta 840 000 ka tšweletšo ya mešomo, poloko ya mešomo, e thušo ya go iphediša. Mengwageng ye mebedi ye e tlogo, dibilione tše R18.4 di abetšwe go thuša batho ba 500 000 ka mešomo.

Mengwageng e mebedi ye e tlogo, dibilione tše R18.4 di abetšwe go thuša batho ba 500 000 ka mešomo

E tlo lebelela go fa mešomo le menyetla ya bophelo, kudu baswa ba ba hlokago mešomo.

LENANEO LA THLAMEGOLESWA YA PEAKANYO YA DITŠHELETE

Ethomilwe ka 2018, Vulekamali ke lenaneo le gapilego meputso, ke phothale e šomišegago bonolo e hwetšagala mo inthanete efanang ka dingwalwa tša peakanyo ya mašelang le didirišwa tša tshedimošo.

Go fihla lehono, dintlha le dipalopalo tše di šomišitšwe ke baagi, mafapa a dithuto, bo raditaba le mekgatlo ya setšhaba. Phote ye, e

maatlafatša tshedimošo ka tšhomišo ya mašelang ka bophara. Vulekamali e be e lokišwa go fihla ga bjale – Lefapha la ditšhelete le thabela go tsibiša ka go bowa le mpshafatšo go thoma ngwageng wo. Lefapha la ditšhelete mmogo le mokgatlo wa setšhaba - IMALI YETHU, di tlo tšwelapele go neelana ka tshedimošo mo photheng.

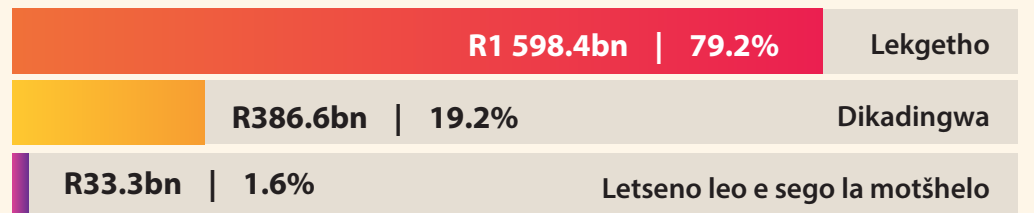
MPHIWAFELA

Lenaneo la mmušo la mphiwafela le tla akaretša dimilione tše 17.2 tša batho go tloga Mopitlo 2022 go fihla Hlakola 2023. Mmušo o beetše ka thoko dibilione tše R44 go neelana ka mphiwafela wo o kgethegilego wa tlhakodišo ka ya tša COVID-19 wo e lego R350 ka kgwedi go ba dikobo di magetleng. Ka go le lengwe, baamogedi ba mphiwafela wa ka mehla ba tlo humana dikokeletšo tša go lebana le koketšo ya theko ngwageng wo.

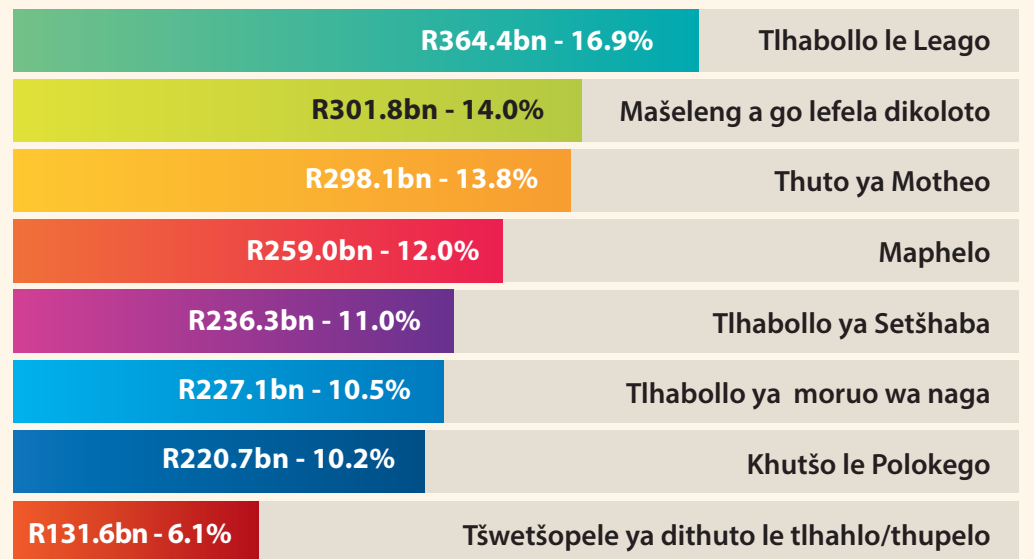
MPHIWAFELA	2021/22	2022/23
Mphiwafela wa batšofe	R1 890	R1 985
Mphiwafela wa batšofe ba mengwaga ya ka godimo ga 75	R1 910	R2 005
Mphiwafela wa batšwantweng tša lefase	R1 910	R2 005
Mphiwafela wa bao basaitekanelago mmeleng	R1 890	R1 985
Mphiwafela wa tlhokomelo ya bana ya nakwana	R1 050	R1 070
Mphiwafela wa bana bao ba sego baitekanela mmeleng	R1 890	R1 985
Mphiwafela wa go fepa bana	R460	R480

MAŠELENG A TŠWA KAE LE GONA A TLO ŠOMIŠWA BJANG NGWAGENG WA 2022/23?

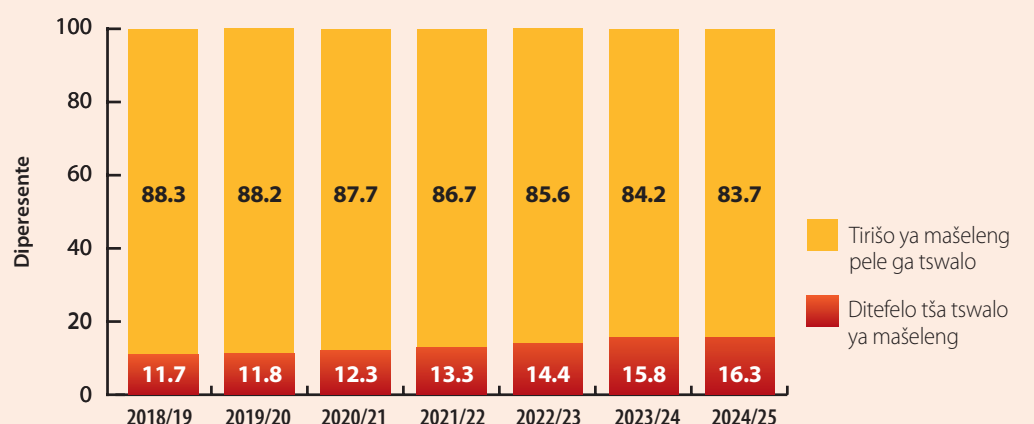
BOTJO BJA LETSENO LA MMUŠO NGWAGENG WA 2022/23

TŠHOMIŠO YA MAŠELENG A MMUŠO NGWAGENG WA 2022/23

KAROLO YA DITIRIŠO TŠA MAŠELENG A MMUŠO AO A NAGO LE DITEFelo TŠA GOBA LE TSWALO LE TŠEO DI SENAGO LE TSWALO

* Ditefelo tšeo di se nago le tswalo, ke tšhomišo ya mašelang ya mmušo ntle le tswalo ya go lebana le sekoloto

DIKAKANYO TŠA LEKGETHO NGWAGENG 2022

METŠHELO YA MEGÔLO YA BATHO

E KABA PHETOGO YA LEKGETHO LA LETSENO LA MOTHO LE MOTHO LE GO AMA BJANG?

Peakanyo ya mašelang a 2022 e folla badudi ka go bega diphokotšo tša lekgetho magorong a letseno, ka tlhatlogo ya ditheko ya diperesente tše 4.5. Mo ngwageng wo o thomago ka 1 Hlakola 2022 goya go Dibokwane 2023, letseno leo motho a le amogelago pele ga motšhelo le fetotšwe ka tsela ye e latelago.

MELLWANE YA LEKGETHO	NGWAGA WA LEKGETHO WA 2021/22	NGWAGA WA LEKGETHO WA 2022/23
Ka fase ga mengwaga ye 65	R87 300	R91 250
Mengwaga ya magareng ga 65 le 74	R135 150	R141 250
Mengwaga ye 75 le go feta	R151 100	R157 900

Mellwane e meswa ya balefa-lekgetho e eme ka tsela ye:

DIPHOKOTŠO TŠA LEKGETHO	LEKGETHO LA NGWAGA WA 2021/22	LEKGETHO LA NGWAGA WA 2022/23
Phokotšo ya mathomo (motho ka motho)	R15 714	R16 425
Phokotšo ya bobedi (mengwaga ye 65 le go feta)	R8 613	R9 000
Phokotšo ya boraro (mengwaga ye 75 le go feta)	R2 871	R2 997

MAKGETHO A SEBE

KOKETŠO YA METŠHELO YA BJALA LE MOTŠOKO

Koketšo ye e kgethegilego ya lekgetho go dinotagi e tlo oketšwa ka magareng ga diperesente tše 4.5 le 6 gomme, lekgetho la motšoko le tlo oketšwa ka diperesente tše magareng ga 4.5 le 6.5.

	E OKETŠWA KA:
Piri ya go omelwa	11c go tshitswana ya 340ml
Morara woo o sego wa tswakwa	17c go 750ml ya lebotlelo
Morara wo- o tswakwilego	33c go 750ml ya lebotlelo
Morara wa go phophoma	76c go 750ml ya lebotlelo
Cider le dinotagi tše dingwe tša dienywa	11c go tshitswana ya 340ml
Digalagala	R 4.83 go lebotlelo la 750ml
Disekerete	R 1.03 go sephuthelwana sa 20
Motšoko wa go šoma ka peteri	78c sephuthelwana sa 20
Motšoko wa sekerete	R 1.16 go 50g
Motšoko wa peipi	37c go 25g
Disikara	R 6.77 go 23g

LEKGETHO LE METŠHELO YA MAKHURA

Ga gona koketšo ya metšhelo ya makhura ya dikotsi tša tseleng. Gabjale:

- Motšhelo ya makhura ke R3.85 ka lithara ya peterole le R3.70 lithara ya tisele.
- Motšhelo wa sekhwama sa peeletšo ya dikotsi tša tseleng ke R2.18 lithara ya peterole le ya tisele.

DITEKANYO TŠA LEKGETHO

LEKGETHO: BATHO LE TRUSTS

Lekgetho la go lefelwa ke batho ngwageng (R) magareng ga 1 Hlakola 2022 le 1 Dibokwane 2023

Taxable Income (R)	Tekanyo ya lekgetho (R)
0 to 226 000	18% ya letseno la go tšhelelwa
226 001 - 353 100	40 680 + 26% ya letseno la go tšhelelwa la goba ka godimo ga a 226 000
353 101 - 488 700	73 726 + 31% ya letseno la go tšhelelwa la go feta 353 100
488 701 - 641 400	115 762 + 36% letseno la go tšhelelwa ka godimo ga 488 700
641 401 - 817 600	170 734 + 39% letseno la go tšhelelwa go feta 641 400
817 601 - 1 731 600	239 452 + 41% ya letseno go tšhelelwa la go feta 817 600
1 729 701 le go feta	614 192 + 45% letseno go tšhelelwa go feta 1 731 600
Trusts kante ga Trusts tše di kgethegilego	45%

LEKGETHO LA LETSENO: DIKHAMPHANI

Mafelelelo a ngwaga wa ditšhelete a tšatšing le lengwe le le lengwe go tloga ka 1 Mopitlo 2022 go fihla 31 Hlakola 2023.

Mohuta	Tekanyo ya lekgetho
Dikhamphani	28% ya ditseno tša go lefelela lekgetho (go fihla ka di 30 Hlakola) 27% ya ditseno tša go lefelela lekgetho (go fihla ka di 31 Hlakola)

LEKGETHO LA LETSENO: DIKOPORASI TŠA BO-RAKGWEBO-POTLANA

Mafelelelo a ngwaga wa ditšhelete a tšatšing le lengwe le le lengwe go tloga ka 1 Mopitlo 2022 go fihla 31 Hlakola 2023.

Motšhelo wa letseno (R)	Tekanyo ya lekgetho (R)
0 – 91 250	0% ya letseno la go tšhelelwa
91 257 – 365 000	7% ya letseno la go tšhelelwa ka godimo ga 91 250
365 001 – 550 000	19 170 + 21% ya letseno la go tšhelelwa ka godimo ga 365 000
550 001 le go feta	58 020 + 28% ya letseno la go tšhelelwa ka godimo ga 550 000 (go fihla ka di 30 Hlakola) 58 020 + 27% ya letseno la go tšhelelwa ka godimo ga 550 000 (go fihla ka di 31 Hlakola)

LEKGETHO LA LETSENO LA KGWEBO YE NYENYANE

Mafelelelo a ngwaga wa ditšhelete a tšatšing le lengwe le le lengwe go tloga ka 1 Mopitlo 2022 go fihla 31 Hlakola 2023.

Letseno la go tšhelelwa (R)	Tekanyo ya lekgetho (R)
0 - 335 000	0% ya letseno la go tšhelelwa
335 001 - 500 000	1% ya letseno la go tšhelelwa ka godimo ga 335 000
500 001 - 750 000	1 650 + 2% ya letseno la go tšhelelwa ka godimo ga 500 001
750 001 le go feta	6 650 + 3% ya letseno la go tšhelelwa ka godimo ga 750 000

Lekgetho la tšhilafatšo ya tša bogodimo (carbon tax) le tlo oketšwa ka 1c ka lithara, go thoma ka 6 Mopitlo 2022. Se se tlo oketša lekgetho goya go 9c go lithara ya peterole le 10c go lithara ya tisele.